

İRAN HUKUKUNDA SİGORTA MÜESESSELERİNİN KURULUŞU VE FAALİYET KOŞULLARI

Yrd.Doc.Dr.Mohammed MAGHAMİNİA*

ÖZET

Sigortacılık, özel hukuk kapsamında, ticari bir iş niteliğinde sayılır. Bu bağlamda, sigorta sözleşmesinin ana konusu, ticari bir iş mahiyetini taşımaktadır. Sigorta, diğer sözleşmelerden farklı olarak, gerek tarafların kişiliği ve gerekse konusu itibarıyla nitelikli bir sözleşmedir. Sigortacı, sözleşmenin konusu ile bağdaşan bir kurumsal bir kişiliğe dönüşür. Çoğu ülkelerde de olduğu gibi, İran hukukunda da sigortacının belirli bir kişilik yapı ve niteliğinde olması gerektiği öngörülmüştür. İran'da sigortacının yapılanması, faaliyeti ve denetim şekline ilişkin ilk yasal düzenleme, 1970'de İran Merkez sigortasının kuruluşu ve sigortacılık kanunudur. Sigorta sözleşmesinin yasal bir geçerliliğe sahip olması için sigortacının teknik ve hukuki bir takım koşullara sahip olması gerekir. Sigortacının, anonim ortaklık şeklinde olması, belirli tutarda sermaye sahibi olması gerektiği ve ayrıca kuruluş ve faaliyet ruhsatname alması gerektiği, sigortacının kişiliğini belirleyen konuların başında gelmektedir. Bu açıdan, sigortacının İran sigorta hukuku bakımından sigorta faaliyeti ve yapılanma şekli ve koşulları, makalenin ana konularını oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Sigorta şirketi- Anonim ortaklık- İran sigorta hukuku- Sigortacılık

-
- Peyam Noor Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Hukuk bölümü öğretim üyesi- e-posta adresi: maghami9876@gmail.com

IRAN INSURANCE LAW ESTABLISHING AND OPERATING CONDITIONS OF INSTITUTIONS

ABSTRACT

Insurance, under a special law, shall be deemed a commercial nature of their work. In this context, the main subject of the insurance contract, it is the nature of a commercial business. Insurance, unlike other contracts, both parties and the subject's personality and as a qualified contract. Insurer, in accord with the subject of the contract becomes a corporate entity. Like in most countries, the Iranian law, the insurer is also envisaged should be a specific personality structure and attributes. The insurer's structure in Iran, the first related to how the regulatory and supervisory activities, Iran's central insurance agency and insurance law in 1970. The insurer for the insurance contract to have legal validity in a number of technical and legal conditions that must be. The insurer, is in the form of anonymous company, and also a certain amount of capital it should be the owner of the establishment and operating permit should be included, the insurer determines the personality of the subjects

Keywords: Insurance Company, Incorporated Company, Iranian Insurance Law, Insurance

A- GİRİŞ

Sigorta kavramı, belli tehlike veya güvensizliklere karşı sosyal yardımlaşma, malı güç birliği veya güven birliği gibi geniş anlamların içinden türemiş ve ticaret alanında ayrı bir hukuk dalı olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavramdan doğan ilişkileri ve dengeleri düzenleyen sigorta hukukunun ana konusu, kişilerin ekonomik değere sahip malvarlıklarını belirli risklere karşı ekonomik güvene kavuşturmadır. Sigortacılık, ticari bir meslek olarak ortaya çıkmış ve bugün ticari sektörlerinin başında gelmektedir. Sigortacı, sigorta edimini sunan güçlü işletme sahibi olarak, sigortanın teknik ve hukuki yapısına uygun olarak bu edimi kanun ve hukuki kurallara göre sigortalılarla sunar. Bu sunumu ve sonuçların düzenleyen temel hukuki ilişki, sigorta sözleşmesidir. Sigorta sözleşmesi, nitelikli bir sözleşmedir. Çünkü sigorta konusu bir yana, sigorta taraflarının sıfatı bu sözleşmenin temel hukuki mahiyetini yasallaştıran ön

koşuldur. Bu bağlamda sigortacının kişilik yapısı çok önem taşımaktadır. Bu yapı, genellikle sigortanın temel mahiyetini taşıyan toplumsal katılım, yardımlaşma, güçlü ticari işletme şekliyle sağlanır. Bilindiği gibi, çoğu ülkelerin hukuk sistemlerinde sigortacının, artık her hangi bir kişi sıfatıyla değil, yapısal belirli nitelikte olması gerekir. Bu yüzden sigortacının kişilik mahiyetinin oluşumu ve faaliyet koşulları her ülkenin ekonomi ve ticari boyuttaki sigorta sektörünün oluşumunda ve etkinliğinde büyük önem taşımaktadır. Bu konu uluslararası hukukta genel bir çerçeveye sahip olsa dahi, her ülke hukukunda da sigortacının yapılanma şekli ve faaliyet sınırları konusunda bazı değişik hukuki yöntemlere sahip olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede İran sigorta hukukunda, sigortacının kurumsal kişiliğinin oluşumu, teşkilat prosedürü ve faaliyet koşullarının tanımı ve incelenmesi, sigorta hukukunun gelişmesi ve sigorta taraflarının hukuki menfaatlerinin denkleşmesi ve ayrıca bu ilişkide tüketici haklarının korunması üzerindeki etkisinin ölçülmesi açısından önemli faktör sayılır. Bu konunun karşılaştırmalı hukuk bakımından incelenmesi, Türk hukuk literatürüne ve sigorta işletmecilerine bu konuyu yakından tanıma ve inceleme olanağını sağlayacaktır

Makalede konu İran sigorta hukukunda sigortacı şirketlerinin kuruluşu ve teşkilat şekli, sigortacının faaliyet koşulları, sigortacı şirketinin sona ermesi ve sigortacı oraklıklarının birleşmesi, başlıkları altında incelenecektir.

B- Sigorta Müessesesi'nin Hukuki Yapılanma Şekli

1- Genel Olarak İran'da Sigortacılık

Sigorta faaliyeti, İran'da ilk olarak 1911'de Rus sigorta şirketleri(en başta Engesterak sigorta şirketi) tarafından başlatıldı. İran sigorta şirketi "İran Sigorta Anonim Şirketi» adı altında ve devlet sermayesiyle 1935 yılında kuruldu ve faaliyete başladı¹. Bunu müteakip, İran'ın ilk sigorta kanunu 1937 yılında yürürlüğe girdi. Hala yürürlükte olan bu kanun, 36 maddeden oluşur ve bugünün modern sigorta hukukunun bütün hukuki konularını ve ihtiyaçlarını temin etmemektedir. Bu kanunda, sigortacının hukuki yapısı ve örgütlenme mahiyetine ilişkin hükümler, özel sigorta

¹ *Hasani, Seyyid Mahmut: Hukuk-I Bimeh, Iran Sigorta Şirketi basımı, 2006, 36*

hukukunun gerektirdiği serbestlik ve seçenekli ortamı yeterince sınırlamaktadır. Kanunda var olan yetersizlikler genelde dağınık şekilde idari yönetmelikler ile doldurulmaktadır. İran Merkez Sigortası'nın Kuruluşu ve Sigortacılığa ilişkin Kanun (İMSK) 1970'de düzenlenip yürürlüğe girer. İran'da özel sigorta şirketleri başta Şark sigortası olmak üzere 1951 yılından itibaren kurulmaya başlar. 1980 yılına kadar İran'da devlet tarafından kurulan İran sigorta şirketi, on iki özel sigorta şirketi ve iki yabancı sigorta şirketinin şubeleri olmak üzere toplam 15 sigorta şirketi İran sigorta piyasasında faaliyet göstermekteydi. İran İslam devrimi sonrası 1980 yılında Anayasa'nın 44. maddesi doğrultusunda İran devrim Şurası'nca çıkartılan yasa gereğince yabancı sigorta şirketlerinin faaliyet ruhsatnameleri iptal edilir. Bütün özel sigorta şirketleri kamulaştırılır ve işletmeleri devlete devredilir. İran'da faaliyet gösteren 10 İran sigorta şirketi, «Dana» sigorta şirketi adı altında birleşir ve böylece 2001'e kadar İran sigorta piyasasında İran, Alburz, Dana ve Asya sigorta şirketleri, kamu yönetimi altında faaliyetlerine devam ederler. 2001 yılında ve İran Özel Sigorta Müesseseleri'nin Kuruluş Kanun'unun onaylanmasıyla birçok özel sigorta şirketleri kurulur.

2- Sigorta Müessesenin Kuruluş Şekli

a. Anonim Şirket

İran hukukunda kişinin sigortacı olarak sigorta hizmetini piyasaya sunması için kanunun öngördüğü şekliyle belirli niteliklere sahip olması gerekir. Dolayısıyla herhangi bir kişinin bu niteliklere sahip olmadan sigortacı sıfatını alamaz veya sigorta hizmetini sunamaz. Sigortacının kişiliği ve mahiyeti, sigortanın amacı doğrultusunda büyük boyutlu iktisadi işletme ve sosyal toluluk şeklinde bir ticari tüzel kişilige sahip olması gerekir². Bu nedenle tekniksel ve iktisadi gücü gerektiren sigorta müessese, çoğu ülkelerin hukuklarında da olduğu gibi, anonim şirket ve kooperatif şirket şeklinde kurulmaktadır. İran sigorta hukukunda sigorta müesseselerinin kuruluş şekli halka açık anonim şirket yapısında olmalıdır. Ancak, çok sınırlı durumlarda bu messeselerin kooptatif şeklinde de kurulabileceği, Bakanlar Kurulu'nun 2000 tarihli İran Ticari-Sanayi Serbest Bölgelerdeki Sigorta Müesseseleri'nin kuruluş ve

² .Salihi, Janali Mahmut: Hukuk-I Bimeh, İran Merkez Sigortası yayını, Tahran 2002, s.395

Faaliyeti'ne ilişkin yönetmeliğinin ikinci maddesinde öngörülmüştür³. İran Merkez Sigortası ve Sigortacılık Kanun'unun 31. maddesine göre İrandaki sigorta faaliyetleri, payları ada yazılmış İran halka açık anonim ortaklıklar tarafından ve bu kanuna uygun şekilde ve Ticaret Kanunu'nuna göre tescil edilmiş müesseseleri tarafından yapılır. Ayrıca sigorta şirketinin faaliyete başlaması için İran Merkez Sigortası Kurumu'ndan özel ruhsatname alması gereklidir⁴. Böylece, ilgili kurumdan özel ruhsatname almayan anonim şirketinin sigorta faaliyetinde bulunması açıkça yasaklanmıştır.

Tüzel kişinin, sigortacı sıfatını taşımasının ilk koşulu, anonim ortaklık şeklinde kurulması gerekir. Sigortacının anonim ortaklık şeklinde olması, sigortanın amacına uygun düştüğü gerekçesiyle çoğu ülkelerin sigorta hukuklarında kabul edilmiştir. Gerçi bazı hukuk sistemlerinde sigortacının kooperatif yapısı şeklinde de örgütlenebileceği de görülmektedir⁵. İran hukukunda, sigortacının ticari sigorta faaliyetlerini kooperatif yapısı şeklinde yapabileceği sadece Ticari-Sanayi serbest bölgeler ile sınırlı tutulmuştur. Bununla birlikte, kamusal yapıda ve kanunun öngördüğü faaliyetlerde Tazmin Sandığı niteliğinde, sigorta amacına ve işleyişine benzer sigorta sandıkları kurulduğu görülür⁶. İran sigorta hukukunda sigortacının anonim ortaklık yapıda olmasının tek istisnai İran Merkez Sigortası'nın Kuruluş ve Sigortacılık Kanun'un 34. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre sermaye payları devlete veya Alevi Kurumu'na (İslam devrimi dolayısıyla zapt ve musadire edilen

³ İran Ticaret Kanunu'nun 20. maddesi gereğince, Üretim ve Tüketim Kooperatif Şirketleri, Tacir ve konularını içeren işlemleri de ticari sayılır.

⁴ *Babayi*, Irej: hukuk-I Bimeh, Tahran 2003, s.30.

⁵ Türk hukukunda, 5684 sayılı Kanunun 3. maddesine sigorta şirketi, anonim veya kooperatif şeklinde kurulur. İran doktrininden *Salihî*'ye göre, İran sigorta kanunlarında sigorta kooperatif şirketlerine ilişkin söz edilmemesini kanun koyucunun dikkatsizliklerine matuf kılmalıdır (*Salihî*, age, s.455).

⁶ Örneğin İran İhracat Tazmin Sandığı gibi. Bu tür sermaye sandıkları (mütüel) devlet tarafından ihracatçıları bazı risklere karşı destekleme amacını gütmektedir. Ayrıca Bu tür sandıkların kuruluş şekli ve idaresi özel kanunla belirlenmiştir. İran İhracat Tazmin Sandığı'nın idaresine ilişkin Kanunu'nun 2. maddesine göre Sandık, hukuki tüzel kişiliğe sahip mali ve idari bakımdan bağımsızdır. Bu sandık, halka kapalı anonim ortaklık şeklinde kurulur ve Ticaret Bakanlığı'na idare edilir.

mal ve emlak idaresi için kurulan müessesedir)⁷ ait sigorta işletmeleri hakkında İran Merkez Sigortası'nın Kuruluş ve Sigortacılık Kanunu'nun 31,32 ve 33.maddesinin hükümleri uygulanmaz.

Sigortacının anonim ortaklık şeklinde faaliyet gösterebilmesi için, bu ortaklığın faaliyeti İMSK'nuna göre yapılmalı ve Ticaret Kanunu'na göre tescil edilmelidir (İMSK.m.31).

b.Sigorta Şirketinin Tescili ve Kuruluş Ruhsatnamesi

Sigorta anonim şirketinin kurulmasıyla birlikte bu şirketin Ticaret Kanunu'nun öngördüğü şekilde şirketlerin tescil kurumunda tescil ettirilmesi gerekir. Sigorta şirketlerinin tescili hakkındaki 1937 tarihli özel yönetmeliğe göre sigorta şirketin kuruluş tescili, Bakanlar Kurulu'nun onayına bağlıdır. Sigorta şirketinin tescili için daha önce İran Merkez Sigorta Kurumu'ndan kuruluş ruhsatnamesini almış olması gerekir. Sigorta şirketinin izin alma masrafları sigortacıya ait olmak üzere kurumca resmi gazete ve en yaygın bir gazetede iki kez bir ay aralıkla yayımlanır (İMSK. 43.maddesi). Sigorta şirketinin esasnamesi (Anasözleşmesi) veya paylarına ilişkin herhangi değişikliğin tescili, İran Merkez sigorta kurumunun onay ile mümkündür.

Sigorta şirketinin tescili için ilgili kanunun, 38. maddesinde belirtilen belgelerin, İran Merkez Sigorta Kurumu'na teslim eder. İlgili kurumun üst şurası (şura-ye âli-ye bimeh), ruhsatnamenin verilip verilmeyeceğine dair değerlendirmede bulunur ve bu konudaki görüşünü kurumun genel kuruluna bildirir. İran Sigorta Kurumu, ruhsatnamenin talebine ilişkin istenilen belge ve bilgilerin verildiği tarihten itibaren 60 gün içinde talebin kabulü veya reddine dair yazılı kararını bildirmelidir (İMSK.m.39). Verilen karara itirazı olan kimse, 30 gün süre içinde itirazını Bakanlar Kurulu'na bildirmesi gerekir. Bakanlar Kurulu'nun bu konudaki kararı kesindir.

c.Sigorta Şirketinin Asgari Sermaye Tutarı

İran Merkez Sigortası Kanunu'nun 36. maddesine göre İran sigorta şirketleri en az yüz milyon Rial⁸ sermaye ile kurulur. Bu tutarın yüzde

⁷ Bu müessesenin adı, İslam devriminden sonra «Pehlevi» müessesesinden «Alevi» müessesesi olarak değiştirilmiştir.

ellisi nakit olarak ödenmelidir. Ayrıca kanunun ilgili maddesi gereğince, gerektiğinde her bir sigorta dalı için tevdi edilmesi gereken sermaye tutarı, İran merkez sigortası kurumunun tespiti ve üst şurasının onayına sunulması ayrıca yönetmelikle belirlenir⁹.

İran'da sigorta faaliyetinde bulunacak şirketlerin sermaye payları, ada yazılı olmalıdır. Devlete ait olmayan İran sigorta şirketinin payları, gerçek veya tüzel yabancı kişilere devri ancak %20 tutarında ve ilgili kurumun onay ile mümkündür. Yabancı paydaşların pay kârının devri, yıllık ödenen toplam sermayenin %12'sini geçemez. İran sigorta şirket paylarının yabancı devletlere veya paylarının %49'dan fazlasını, yabancı gerçek veya tüzel kişilere devir edilmesi yasaklanmıştır (İMSK.m.35). Nitekim yabancı paydaşları arasında payların devri ancak merkez sigorta kurumunun onayına bağlıdır.

Yabancı sigorta şirketlerinin sermayesi hakkındaki yönetmelikte her bir hayat sigortası ve diğer sigorta türleri için öngörülecek tutarda, belirli meblağın merkez Sigorta kurumu nezdinde tevdi edilmesi gerekir. Her bir sigorta türü için tevdi edilecek tutar, 500.000 \$'dan az olmamalıdır. Ayrıca, İran ticari-sanayi serbest bölgelerde faaliyet gösterecek olan sigorta müessesesinin asgari sermaye tutarı, merkez sigorta kurumunun önerisi, Maliye Bakanlığı'nın kararı ve Bakanlar Kurulu'nun onayı ile belirlenir.

d.Sigorta Şirketinin Ortaklarının Sayısı ve Nitelikleri

Sigorta şirketin ortak sayısı 10 gerçek veya tüzel kişiden az olmamalıdır. Her bir ortak, sigorta şirketinin sermaye payının %20'sinden fazlasına sahip olamaz (İMSK.m.33). Bu yasak, pay sahibinin ilk derecedeki akrabalarını da kapsar. İran veya İran dışında cinayet, hırsızlık,

⁸ Riyal, İran'ın en küçük para birimidir. 10 Rial, en büyük para birimi olan 1 tümen'e eşittir.

⁹ 2001 tarihli Özel Sigorta Şirketlerin kuruluşuna ilişkin kanunun 3. fıkrası gereğince, İMSK'nun 36.maddesinin konusu doğrultusunda özel sigorta şirketleri için öngörülen asgari sermaye tutarı, 2007 tarihli ve 62/1916/7085 sayılı Bakanlar Kurulu kararınca: 1-Hayat sigorta Şirketleri için 160 milyar Rial. 2- Hayat dışı sigorta şirketleri için 160 milyar Rial. 3- Karma sigorta (Hayat sigortası ve hayat dışı sigortası) şirketleri için 280 milyar Rial. 4-Rearsans şirketleri için 400 milyar Rial'dır.

güveni suiistimal, dolandırıcılık, karşılıksız çek düzenleme veya ihtilas suçuna veya adı geçen bu suçlarda suçluya muavenet eden kişiler ve taksirli şekilde muflis veya konkordato ilan etmiş kişiler, sigorta şirketlerinin kurucusu veya müdürü olamaz (İMSK.64). Ayrıca Ticaret Kanunu'nun 111. maddesinde belirtilen kişiler, sigorta şirketinin yönetim kurulu üyesi olamazlar.

C- İran Hukukunda Sigortacılık İşlemlerine Hâkim Başlıca Yasal düzenlemeler

İran hukukunda sigorta ve sigortacılık konularına hâkim yasal düzenlemeler tek bir kanunda düzenlenmemiştir. Anayasa başta olmak üzere birçok kanun ve yönetmelik şeklindeki düzenlemeler sigorta hukukuna ilişkin kurallar içermektedir. Bu kuralların birçoğu çok eski döneme ait uygulama koşullarına göre yapılan düzenlemelerdir. Bu nedenle, mevcut kanunlardaki boşlukların veya sorunların giderilmesinde, idari yönetmeliklerle geçici çözümler üretmek, sigortacılığın amaç ve nitelikleri ile bağdaşmamaktadır. Sigorta müesseselerini kamu sigortacılığına paralel olarak uygulanan hüküm ve kurallara tabi tutmak, gerçek anlamda rekabet ortamını oluşturacak şekilde özelleştirilmesini ve şekillenmesini sağlamamış ve aslında sigortacılığın yapı ve mahiyetine yeni bir değişiklik kazandırmamıştır. Aşağıda, kısaca sigortacılık hukukuna hâkim temel kanunlarının genel içeriğine değinmek, sigorta şirketlerinin kuruluşu ve teşkilatının tanımına katkı sağlayacaktır.

1-Anayasa

1980 tarihli Anayasa'nın 44. İlkesi gereğince, İran İslami Cumhuriyeti'nin ekonomi sistemi, kamu, kooperatif ve özel sektör olmak üzere üç şekilde düzenlenir. Bu anayasal ilkeye göre sigorta, kamu sektörü niteliğini kazanır. Bulunan özel sigorta müesseseleri kamulaştırılır ve doğrudan doğruya devlet tarafından yönetilir. Ancak 2001 yılında Üçüncü Genişleme Program Kanunu'nun onaylanması ve uygulanması çerçevesinde devletin genel kontrol ve denetimi mahfuz kalmak üzere sigortacılık işlemlerinde özel sektörün de katılması öngörülmüştür. Ayrıca, 2002 yılında Özel Sigorta Şirketleri'nin Kuruluş Kanunu'nun onaylanmasıyla özel sigorta şirketlerinin kuruluşu, belirlenen koşullar altında serbest bırakılmıştır.

2-Ticaret Kanunu

1932 tarihli Ticaret Kanunu'nda sigortaya ilişkin doğrudan doğruya düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Ticaret Kanununun 2. maddesinin 9. bendi gereğince, deniz sigortaları ve deniz dışı sigortalara ilişkin işlemler, ticari işlemlerden sayılmıştır. Buna göre, sigorta işlemleri, ticaret hukukunun sigortaya ilişkin konuları, ticari hükümlere tabi olur. Ayrıca Sigorta şirketinin anonim ortaklık şeklinde olma zorunluluğu ve ticaret siciline tescil gereği, Ticaret Kanunu'nda daha detaylı şekilde öngörülmüştür. Nitekim Ticaret Kanununun 3. maddesi gereğince, Tacir sıfatını taşıyan sigortacının bütün işlemleri de ticari niteliğindedir. Bu nedenle sigortacının da bir tacirin Ticaret Kanunun'unda öngörülen haklara sahip olması ve belirlenen yükümlülükleri yerine getirmesi gerekir.

3-Medeni Kanun

Medeni Kanun sigortacılık veya sigorta sözleşmesi konusunda doğrudan doğruya bir hüküm içermemektedir. Sigorta sözleşmesi veya sigorta taraflarının taahhütlerine ilişkin özel sigorta kanunlarında bir boşluk olursa, Medeni Kanun'un genel hükümleri uygulanır. Bu kapsamda sözleşmenin geçerlilik koşulları, sözleşme taraflarının ehliyeti ve sözleşmenin fesih ve iptale ilişkin Medeni Kanun'un genel hükümleri sigorta hakkında da uygulanır. Medeni hukukun genel kurallarına göre sigorta sözleşmesi, tarafları bağlayıcı niteliğindedir¹⁰.

4- Sigorta Kanunu

Hala yürürlükte olan 1928 tarihli İran sigorta kanunu, eski Fransız sigorta kanunundan çevrilmiş¹¹, 36 maddeden ibarettir. Sigorta kanunu özellikle sigorta sözleşmesi, sigortaya konu olan malın değeri, sigortanın fesih ve butlanı ve sigortacının sorumluluğuna ilişkin bazı hükümleri içermektedir. Bu kanunda sigortacının yapısı veya teşkilatı konusundan söz edilmemiştir. Yeni sigorta kanunun tasarısının ön hazırlık çalışmaları tamamlanıp onaylanması için İran parlamentosu özel komisyonları tarafından incelenmektedir. Çünkü yürürlükte olan sigorta kanunu, sigorta

¹⁰ Destbaz, Hadi: Emtia, Gemi ve Uçak Sigortası, Tahran 1995, s.56; Hasani, age, s.105

¹¹ Salehi, J: age, s.66

ve sigortacılık hukukunun sorunlarını çözecek ve ihtiyaçlarını sağlayacak yeteri kadar hüküm ve düzenlemeleri içermemektedir.

5- İran Merkez Sigortası'nın Kuruluşu ve Sigortacılık Kanunu

İran'da sigortacılık yapısını ve örgütlenmesini düzenlemek, sigorta işlemlerini yönlendirmek ve özellikle devlet denetimini sağlamak amacıyla h.1350 tarihinde yürürlüğe giren İran Merkez Sigortası'nın Kuruluşu ve Sigortacılık Kanunu, 77 madde hükmünü içermektedir. İran Merkez Sigorta Kurumu¹² ve sigortacılık konuları, sırasıyla ilgili kanunun ana iki bölümünü oluşturur. İran merkez sigortasının kuruluşu, konusu, görev ve yetkilileri ve ana organlarına ilişkin hüküm ve kurallar, ilgili kanunun ilk bölümünde ve ikinci bölümünde ise, sigorta müesseseleri (kuruluş aşamaları, ruhsatname şartı, yabancı sigorta müesseselerine ilişkin hükümler), sigorta müesseselerinin sona ermesi ve iflası, sigorta müesseselerinin devir ve birleşme işlemleri ve diğer ilgili diğer konuları içermiştir. Bu kanunda esaslı değişiklik yapılmamıştır ve gerektiğinde bazı hukuki ihtiyaç ve sorunlar, Bakanlar Kurulu ve sigorta kurumu üst şurasınca çıkarılan yönetmelik veya iç kararlar ile çözülmektedir. Sigorta Kurumu, doğrudan doğruya sigorta faaliyetinde bulunmaz¹³.

İlgili kanunun hükümleri incelendiğinde, sigorta kurumu aracılığıyla devletin çok yapısal ve güçlü denetim ve müdahalesini özellikle idari yapısı içinde görmek mümkündür. Nitekim özel sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin getirilen yeni düzenlemeler dahi, İran Merkez Sigortası ve sigortacılık Kanununun tabi olduğu yoğun denetim çerçevesini aşmamıştır.

6- Sigorta Şirketlerinin Kamulaştırma Kanunu

Sigorta Şirketleri'nin Kamulaştırma Kanunu 1980 tarihinde, sigortalıların menfaatlerini korumak, ülke çapında sigorta sanayisini geliştirmek ve sigorta hizmetini herkese sunmak üzere düzenlenmiştir. Bu kanun, 8 maddeden ibarettir. Bu kanuna göre İran'daki bütün sigorta şirketleri kamu sektörü sayılır. Yabancı sigorta temsilcilerinin faaliyet ruhsatnameleri iptal edilir. Kamulaştırılan sigorta şirketlerinin genel

¹² Kanunun birinci maddesince bu müessesenin Anonim şirket şeklinde kurulması gerekir.

¹³ Kerimi, Ayet: Kulliyat-I Bimehe, altıncı baskı, Tahran 2003, s.30

kurulları ve yönetimleri, bu kanunda öngörülen şekilde bir ortak genel kurul ve yönetim çatısı altında idare edilir.

Aslında, bu kanunda öngörülen kamulaştırma amacının gerçekleştiğini söylemek güçtür. Nitekim bu kanunun gerekçeleri, ticari bir hizmet işletmesi olan sigorta sektörü ile pek bağdaşmamaktadır. Nitekim sosyal sigortalar ile özel sigorta çeşitleri, aynı yapı ve denetime tabi tutulması da özel sigorta şirketlerinin yapılanmalarını ve faaliyetlerinin gelişmesini olumsuz şekilde etkilemektedir.

7- Sigorta Şirketleri'ne Ait İşlemlerin İdaresi'ne İlişkin Kanun

1978 tarihi Sigorta Şirketlerine Ait İşlemlerin İdaresine Dair Kanun'unun ilgili hükümleri gereğince, İran, Asya, Alburz ve Dana Sigorta şirketleri Kamu, kooperatif ve özel sektörlerde çeşitli sigorta işlemleri yapabilirler. Ayrıca, Ariya, Omit, Pars, Tahran, Tavana, Hafez, Sahteman ve Kar, Şark ve Milli sigorta şirketleri, Dana sigorta şirketinin çatısı altında birleşir. Bu kanun kapsamında sigorta şirketlerinin yetki ve görevleri konusunda bazı hükümler getirilmiştir.

8-1990 tarihli Sigorta Şirketlerinin Örnek Esasname Yönetmeliği

Sigorta Şirketlerinin örnek esas namesine ilişkin yönetmelik, sigorta şirketlerinin esas namesinde kayıt edilmesi gereken konuların düzenleme şekil ve yöntemi hakkında hükümler getirmiştir. 1990 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan bu yönetmelik, yirmi dört maddeden oluşur. Genel olarak, sigorta şirketinin amaç ve konusu, şirketin organları ve işleyiş yöntemlerine ilişkin hükümler içermektedir. Bu yönetmeliğe göre, sigorta şirketleri, İMSK'u ve Sigorta Şirket İşleri'nin İdaresine İlişkin Kanunu göz önünde tutarak bu esas namenin kurallarına göre idare edilir. Bu esas namede öngörülemeyen konular hakkında Ticaret Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

9-Ticari-Sanayi Serbest Bölgelerde Sigorta Şirketleri'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri'ne İlişkin Yönetmelik

Ticari-Sanayi Serbest Bölgelerde Sigorta Şirketleri'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri'ne İlişkin düzenleme, İran Merkez Sigortasının önerisiyle 2000 yılında yönetmelik şeklinde Bakanlar Kurulu'nca onaylanmıştır. Bu yönetmelik, ticari-sanayi serbest bölgelerde kurulacak veya faaliyet

gösterecek sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyet koşulları hakkında bazı yenilikler getirmiştir. Bu yönetmeliğe göre, serbest bölgelerde sigorta ve reasurans faaliyeti, ticari-sanayi bölge kurumu tarafından önerilen ve bu yönetmeliğe göre sigorta kurumundan izin alan sigorta müesseseleri tarafından yapılır.

İlgili yönetmelikte anılan sigorta şirketlerinin İran anonim veya kooperatif sigorta şirketi şeklinde tescil edilmesi gerekir. Bu şirketlere, İran veya yabancı uyruklu gerçek veya hukuki kişiler, ortak sıfatıyla katılabilirler. Şirket sermaye payları, ada yazılı olmalıdır. Sigorta şirketlerinin anılan bölgelerde şube veya temsilci aracılığıyla faaliyet göstermesi için gereken hukuki işlemler, bu yönetmelikte öngörülmüştür. Yönetmeliğin üçüncü ve dördüncü bölümleri, sigorta şirketlerinin faaliyet ruhsatnamesi, tescil izni ve ruhsatnamenin iptali ve sigorta faaliyetinin sınırlandırılmasına ilişkin kuralları içermektedir. Sigorta şirketlerinin faaliyet yöntemi ve bu şirketlerin denetimine ilişkin konular ise, aynı yönetmeliğin beşinci ve altıncı bölümünde düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre faaliyet gösteren sigortacılar, yalnız bu yönetmeliğin hükümlerine tabi olurlar. Bu müesseselerin idare işlerine ilişkin öngörülmeleyen durumlar için Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanır.

10- Özel Sigorta Şirketleri'nin Kuruluş Kanunu

2001 tarihli Özel Sigorta Şirketleri'nin Kuruluş Kanunu, tek bir maddeden ibarettir. Sigorta sektörünün gelişmesi, sosyal ve ekonomi güvenliğinin sağlanması, sigortanın ülkenin iktisadi büyümesindeki rolünün artması ve toplumun zarar ve ziyanını önlemek, bu kanunun temel amacı olarak belirtilmiştir. Bu kanunun uygulanmasında Anayasa'nın 44.maddesinin sınırlama kuralının da göz önünde tutulması gerektiğine de işaret edilmiştir. Kanunun birinci maddesi gereğince aşağıda belirtilen koşullar altında İran uyruklu kişilere özel sigorta müesseselerinin kuruluşuna izin verilir:

- a-** Sigorta sektörünü yönetmek, faaliyetlerini denetlemek ve faaliyetine izin vermek, alelade devlete ait olur.

- b-** İç sigorta müesseselerinin kuruluş ve faaliyetine ilişkin kurallar, İMSK'ununa göre belirlenir.
- c-** İMSK'nun 36.maddesinin konusunu oluşturan sigorta müesseselerinin asgari sermaye tutarı, özel sigorta müesseseler için sigorta kurumunun önerisi, Maliye Bakanlığı'nın kararı ve Bakanlar Kurulu'nun onayı ile belirlenir.

D- Sigortacı'nın Faaliyet Koşulları

Sigorta şirketleri, sigorta temsilcileri veya sigorta resmi tellalları dışında kimsenin sigorta işlemlerine ilişkin faaliyet göstereme hakkı yoktur (İMSK.m.66). Herhangi bir faaliyetin sigorta işlemleri sayılıp sayılmayacağı, Merkez Sigorta Kurumu'nun Üst Şurası tarafından belirlenir.

Kanun koyucu, türüne göre bazı sigorta faaliyetlerinin ancak özel izin alan şirketler tarafından yapılabileceğini öngörmüştür. Bu sigorta türlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. İran'da bulunan menkul veya gayri menkul mal sigortası;
2. İran'da yapılan satım sözleşmesi veya İran'da verilen akreditif belgesi için ithalat mal taşıma sigortası;
3. Yabancı işçi ve çalışanların sigortası (yaşam sigortası ve İran'da ikamet süresince şahsi olaylara ilişkin sigortalar bu kapsamdan hariç tutulur).

Sigorta şirketi, bütün sigorta branşlarında veya belirli bir branşta faaliyet göstermek istiyorsa, İMSK'nun öngördüğü kurallar çerçevesinde sigorta kurumundan faaliyet ruhsatnamesini almış olması gerekir(İMSK.m.38).

Ayrıca aşağıda belirtilen durumlarda, sigorta şirketinin ruhsatnamesi sigorta kurumu üst şurasının onayı ve genel kurulunun kararı ile iptal edilir.

- a)** Ruhsatname sahibinin talebi üzerine,
- b)** Ruhsatname'nin verilmiş tarihinden bir yıl içinde faaliyete geçmemiş ise,

- c) Sigorta müessesesinin mali durumu, sigorta kurumunun değerlendirmesi üzerine bu müessesenin kendi taahhütlerinin ifası için müsait değilse veya sigorta faaliyetinin sürdürülmesi, sigortalıların veya hak sahiplerinin menfaatlerini zarara uğratacaksa;

Yukarıda belirtilen durumlara binaen ruhsatnamesi iptal edilen sigorta müessesesi, 30 gün içinde alınan iptal kararının bozulması için Bakanlar Kurulu'na başvurabilir. Bakanlar Kurulu'nun bu konudaki kararı kesindir (İMSK.m.42). Nitekim kendi esas namesi veya sigorta kanun ve yasal kurallara aykırı davranan sigorta müessesesinin sigorta kurumunun önerisi ve Sigorta Üst Şurası'nın kararıyla belirli sigorta branşlarındaki işlemlerini geçici bir süre için yasaklayabilir (İMSK.m.41)

Sigorta müessesesinin ruhsatnamesi bir veya birden çok sigorta branşı için süreli şekilde iptal edilmiş ise ilgili sigorta şirketi, İMSK'nun 44. maddesi gereğince, sigorta kurumu bu müessesenin hak ve taahhütlerine ilişkin bütün belge ve senetleri İran anonim sigorta şirketine devir edilir veya sigortalıların ve hak sahiplerinin menfaatlerini kuruyacak başka özel tedbirlere başvurur.

E- İran'da Yabancı Sigorta Şirketleri'nin Faaliyet Gösterme Koşulları

İran Merkez Sigorta Kanunu'nun birinci maddesine göre İran'daki sigorta işlemleri, İran sigorta anonim şirketlerince yapılır. Yabancıların İran'da sigorta faaliyetlerine ilişkin hükümler, kanunun dördüncü faslında öngörülmüştür. Bu kanunun 45. maddesine göre, yabancı sigorta müesseselerinin İran'da faaliyet göstermesi, Merkez Sigorta Kurumu'nun önerisi, aynı kurumun Üst Şurası'nın kararı ve Bakanlar Kurulu'nun onayına bağlıdır. Yönetmeliğe göre İran'da faaliyet gösterecek olan yabancı sigorta müesseselerinin, her bir hayat ve diğer sigorta branşları için belli meblağı, Merkez sigorta Kurumu nezdinde tevdi etmesi gerekir.

İran'da faaliyet gösteren sigorta müesseselerinin, İran'da yerleşik olması ve müessesenin bütün işlerinin yönetim yetkisini haiz yetkili temsilcinin gösterilmesi gerekir. 1980 tarihli sigorta şirketlerinin kamulaştırma kanunu gereğince, yabancı sigorta müesseselerinin temsil

ruhsatnameleri iptal edilir. Ayrıca, 1996 tarihli İran Ticari-Sanayi Serbest Bölgeleri'nin İdare Şekline ilişkin Kanun değişikliğine göre İran ticari-sanayi serbest bölgelerinde Bakanlar Kurulu'nun onayı ile yabancı sermaye ile İran sigorta müesseselerinin kuruluşu ve faaliyetine izin verilmesi mümkündür. 1982 tarihli İran Ticari-Sanayi Serbest Bölgelerinde Sigorta Müesseselerinin Kuruluş ve Faaliyetine İlişkin Yönetmeliğin 2. maddesi gereğince, serbest bölgelerde İran sigorta anonim veya kooperatif şirketleri İran veya yabancı gerçek veya tüzel ortakların katılımı ile sigorta ve reasürans işlerinde faaliyet gösterebilirler. Böylece yabancı müesseseleri de İran'ın ticaret-sanayi serbest bölgelerinde özel sigorta sektöründe faaliyet gösterebilirler¹⁴. Belirtilen bu iki durum dışında, İran'da yabancı şirket kurulamaz veya faaliyet gösteremez.

F- Sigorta Şirketlerinin Denetimi

1972 tarihli İran Merkez Sigortası'nın Kuruluşu ve Sigortacılık Kanun'unun yürürlüğe girmesinden önce 1937 tarihli sigorta şirketlerinin tescil'ine ilişkin özel yönetmelik gereği, sigorta şirketleri uzun süre genel olarak Maliye Bakanlığı'nın denetimine tabi idi. İran'da kurulan veya faaliyet gösteren sigorta şirketleri, ilk olarak İMSK'nun yürürlüğe girmesi ile uzmanlaşmış bir kurumun denetimine kavuşmuş olur. Bu kanunun gereği, sigorta şirketleri İran merkez sigorta kurumunun denetimine tabidir¹⁵. Ayrıca, İran merkez sigorta kurumu, devletin denetim kurumu olmakla birlikte, kanunun birinci maddesi gereğince İran'daki sigorta işlemlerinin düzenlenmesi, gelişmesi ve yönlendirmesi gibi görevleri de üstlenir. İran merkez sigorta kurumu, anonim şeklinde kurulur ve bütün sermaye payları devlete aittir. İlgili kurumun merkezi, Tahran'dadır ve gerektiğinde başka yerlerde Kurumu, İran sigorta anonim şirketi temsil eder. İMSK'nun 4.maddesine göre, Merkez Sigorta Kurumu, kanunda açıkça öngörülmedikçe kamuya ilişkin kanun ve diğer yasal düzenlemelere tabi tutulamaz¹⁶. Ancak kurum, bu kanunda hakkında

¹⁴ .Babayi, age, s.31

¹⁵ .Babayi, age, s.27

¹⁶ .Kerimi, age,s.30

öngörülmeven konularda Ticaret Kanunu'na tabi olur. Merkez Sigortası Kurumunun, devletin diğer kurumlarına veya bakanlıklara organik veya kurumsal bağlılığı yoktur¹⁷. Ancak, Kurum, sigorta faaliyeti ve yapılanmasına ilişkin devletin doğrudan doğruya denetim eli sayılır. Nitekim Maliye Bakanı, bu kurumun müdürü sayılmaktadır.

1-İran Merkez Sigorta Kurumu'nun Görev ve Yetkileri

İMSK'nun 5. maddesi gereğince İran Merkez Sigorta Kurumunun görev ve yetkileri aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- a) İran'da sigorta işlemlerin yürütülmesi için gereken yönetmelik ve kuralları düzenlemek;
- b) İran'da çalışan sigorta şirketlerinin faaliyetleri hakkında gereken bilgileri toplamak;
- c) Zorunlu reasürans yapmak
- d) İç veya dış müesseselerden isteğe bağlı reasürans yaptırmak;
- e) Gerektiği durumlarda reasürans işlemini iç veya dış müesseselere bırakmak;
- f) Bedeni hasarlara ilişkin temin sandığını yönetmek ve onunla ilgili yönetmelik çıkarmak;
- g) Sigorta müesseselerini denetlemek ve yönlendirmek, sigorta piyasasını sağlamak için onları korumak, sigorta temsilciliği ve tellallık işlemlerini düzenlemek, reasürans işlerini denetlemek ve haksız rekabeti önlemek;

2-İran Merkez Sigorta Kurumu'nun Teşkilatı

İran merkez sigortası kurumunun teşkilatı, genel olarak anonim ortaklığın teşkilatına benzer bir yapıya sahiptir. Ancak bu teşkilatin yetki ve işlevleri kendine özgü tamamen kamusal niteliktedir. Ancak ilgili kanunun boşluğu halinde Ticaret Kanun'unun hükümlerine başvurulur. İran merkez sigorta kurumu, temel dört organdan oluşur. Bunlar İMSK'nunun 6. maddesine göre şu organlardan ibarettir:

¹⁷ .Kerimi, age, s.30

a.Genel Kurul

Genel Kurul üç bakandan oluşur, Maliye Bakanı, Ticaret Bakanı, İş ve Sosyal İşler Bakanı. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler oydan yoksun olarak kurulun toplantılarına katılabilirler. Bu kurul, her yıl en az bir defa olmak üzere sigorta kurumu genel müdürünün daveti ile toplanır. Bu kurulun görevleri, kanunun 9.maddesine göre şu konuları içerir:

- a) Kurum'un genel faaliyet çerçevesini belirlemek
- b) Kurumun genel müdürü tarafından sunulan yıllık faaliyet raporunu görüşmek
- c) Kurum'un yıllık bütçe, terazname (Mizan) ve kar ve ziyan hesaplarını, karın dağıtımını yapmak
- d) Kurum'un mali ve idari karar ve yönetmeliklerini onaylamak
- e) Kurum'un istihdam kurallarını onaylamak
- f) Kurum'un denetçilerini seçmek
- g) Kurum'un genel müdürü, yönetim kurul üyeleri ve denetçilerinin ücretlerini belirlemek
- h) Kurum'un genel kurulu tarafından sunulan her konu hakkında görüş bildirmek

b. Üst Şura

İran merkez sigorta kurumu üst şurası, 10 kişiden oluşur. Bunlar: kurumun genel müdürü dahil Maliye Bakanlığı'nın bakan yardımcısı, Ticaret Bakanlığı'nın Bakan yardımcısı, İş ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın bakan yardımcısı, Kooperatif ve Köy İşleri Bakanlığı'nın bakan yardımcısı, İran Sigorta Anonim Şirketi'nin müdürü, İran sigortacılar sendikası tarafından seçilen bir sigorta şirketinin genel müdürü, genel kurulca seçilen bir hukuk uzmanı, genel kurulca seçilen bir sigorta uzmanı, ticaret ve sanayi odası müdürünce seçilen sigorta uzmanı. Şura'nın üyeliğini seçimle kazanan üyeler, 3 yıl için seçilir. Şura'nın toplantıları her ay en az bir defa şura müdürünün daveti üzerine kurulur. Şura toplantıları, en az 6 üyenin katılımı ile geçerlidir. Şura kararları, katılan en az beş üyenin oyu ile alınır. Sigorta üst şurasının en önemli görevleri aşağıdaki konulardan ibarettir:

- a) Sigorta şirketlerinin kuruluş ruhsatnamelerinin talep veya iptal konusunu İMSK'nun kurallarına göre değerlendirmek, görüş bildirmek ve bu konuda genel kurula öneride bulunmak;
- b) Sigorta şirketlerinin kullanımı için gerekli bilançoğu onaylamak;
- c) Sigorta muamelelerinin türlerini ve sigorta poliçelerinin genel şartlarını belirlemek ve reasürans işlemlerini denetlemek;
- d) Çeşitli sigorta branşlarına ilişkin iş ücreti ve sigorta primini belirlemek;
- e) Sigorta işlemlerin ve sigorta müesseselerinin faaliyetlerini yönlendirmek için gerekli yönetmelikleri çıkarmak¹⁸;
- f) İran'daki sigorta müesseselerinin faaliyetleri ve işlemlerine ilişkin en az her altı ayda sigorta kurumunca sunulması gereken raporu incelemek ve hakkında görüş bildirmek;
- g) Kurumun Üst Şurasına önerilen her konu hakkında görüş bildirmek;
- h) İMSK'unda belirtilen sair görevleri yerine getirmek;

c. İcra Kurulu

Sigorta kurumunun İcra Kurulu, kanunda öngörülen görev ve yetkileri çerçevesinde genel kurul kararları ve Sigorta üst şurası tarafından onaylanan yönetmelikleri uygular ve ayrıca üst şuranın görüşleri doğrultusunda merkez sigorta kurumunun işlemlerini yerine getirir. İcra Kurulu, sigorta kurumunun genel müdürü, vekili ve ilgili kurumun vekillerinden oluşur¹⁹(İMSK.m.18). Kurum'un genel müdürü, sigorta kurumunun en üst icra ve yönetim makamı sayılır. Genel müdürün yokluğunda, onun vekili onun bütün kanuni yetki ve görevlerini üstlenir (İMSK.m.23). Ayrıca, genel müdür ve icra kurulunun üyeleri görev

¹⁸ Bu kapsamda Sigorta tellalığı, sigorta temsilciliği, sigortacılar sendikasının esas namesine ilişkin tüzükler, Merkez Sigorta Kurumu'nun Üst Şurası tarafından onaylanmıştır.

¹⁹ İran Merkez Sigortası Genel Müdürü ve vekili, Maliye bakanınca önerilir ve Bakanlar Kurulu'nun onay, Muavinler ise İran Merkez Sigortası genel müdürünün önerisi ve Maliye bakanının muvafakati ve Bakanlar Kurulu'nun kararı ile atanırlar.

süresince ticari şirket veya müesseselerinin üyesi olamaz veya diğer kamu veya milli organlarda istihdam edilemez²⁰.

İMSK'nun 22. maddesine göre genel müdürün görev ve yetkileri aşağıdaki konuları kapsar:

- a) İMSK'nun ve bu kanuna ilişkin yönetmeliklerin uygulamasını denetlemek;
- b) Kişilere, kamu veya özel müesseselere, mahkeme ve diğer adli veya adli olmayan mercilere karşı vekil ve uzlaşıcı olarak Medeni Usul Kanunu'nun 62. maddesinde adı geçen yetkiler çerçevesinde İran merkez sigorta kurumunu temsil etmek.
- c) Yetkilerinin bir bölümünü ve imza hakkını vekaleten vekillerine, bölüm müdürlerine veya kurum memurlarına bırakabilir ve onların görevlerini belirleyebilir.
- d) Sigorta Kurumu'nun işlemleri ve hesap durumları hakkında genel kurula rapor sunar.
- e) İran'daki Sigorta müesseselerinin işlemleri ve faaliyetleri hakkında sigorta kurumunun üst şurasına rapor sunar.

d.Denetçiler

İMSK'nun 24.maddesi gereğince sigorta kurumunun denetçileri, sigorta ve muhasebe işlerinde gerekli deneyime sahip, iki denetçiden oluşur. Denetçilerden biri, Maliye bakanı ve diğeri Ticaret Bakanı'nın önerisi ve genel kurulun kararıyla seçilirler. Denetçilerin görev süresi, bir yıldır ve görev süresi uzatılabilir. Denetçiler, her türlü bilgileri, kurumdan isteyebilir ancak kurumun işlerine doğrudan doğruya müdahale hakkı yoktur. Kanunda denetçilerin görev ve yetkileri hakkında ayrıntılı düzenleme bulunmamaktadır. İlgili kanununun 25.maddesi gereğince, kurumun yıllık hesap bilançosunun incelenmesi, denetçilerin görevleri içinde sayılmıştır. Bu nedenle genel kurulun yıllık toplantı tarihinden bir ay önce bilançonun denetçilere verilmesi gerekir. Denetçiler, bilanço

²⁰ Ancak üniversite veya diğer yüksek öğretim kurumlarında öğretim ve hayır, sosyal ve öğretim işler, yasak kapsamı dışındadır.

incelendikten sonra kendi görüşleri ile birlikte düzenledikleri raporu, genel kurula sunarlar²¹.

SONUÇ

Sigorta şirketlerinin kuruluşu ve faaliyet koşullarını sınırlayıcı şekile bağlamak ve devletin baskın müdahalesini etkin kılmak, özel ekonomi ve ticari girişimcilik yapısı ve dengeli rekabet ortamı ile bağdaşmamaktadır. İran Anayasa'sının 44. ilkesi kapsamında sigorta sektörü, kamu iktisadi bir sektör olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle İran sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyet girişimi tamamen kamusal hükümlere tabi kılınmıştır. Bu durum, özel sigorta hukuk alanlarının gelişmesini olumsuz biçimde etkilemektedir. Bu etkinin başında, doğrudan doğruya sigortalıların kaliteli sigorta hizmetinden yararlanma ve haklarının korunmasına yönelik bir sınırlama oluşacağı gibi, özel girişimcilerin de sigorta piyasasına girmelerine ve rekabet edebilme olanaklarına hukuki engel teşkil edecektir. Ayrıca, yasal düzenlemelerin istikrarsızlığı ve her yönüyle özel sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerinin idari mercilerce yönlendirilmesi, İran özel sigorta hukukunun dinamizmini ve gelişimini zayıflatmıştır.

İran sigorta hukukuna ilişkin kanuni düzenlemelerde, karşılıklı sigorta kuruluşu hakkında söz edilmemiştir. Hâlbuki kooperatif şeklindeki karşılıklı sigorta, çoğu gelişmiş ülkelerin hukuklarında, özel sigorta hukukunun sosyal yapısını içeren temel sigortacılık türü olarak benimsenmiştir. İran sigorta hukukundaki yasal düzenlemeler, yeterince dağınık ve kamu-özel sektörün bir çekişme mahiyetini açıkça göstermektedir. Ayrıca, birçok bakanlığın ve kurumların sigorta şirketlerinin kuruluşu ve faaliyet yönteminin belirlenmesi ve denetlenmesi konusunda söz sahibi olması, sigortacılık düzeninde çelişkili durumlara yol açmıştır. Sigortacılıkta, yabancı veya uluslararası alanlara karşı çok kısıtlayıcı yasal düzenlemede yer verilmesi, İran sigortacılık hukukunu her bakımdan durgunluğa itmiştir.

²¹ Ancak şunu belirtmek gerekir ki, muhasebecilik kurumunun 1987 tarihli esas namesine göre bu kanunda adı geçen denetçilerin görevi, muhasebecilik kurumuna geçmiştir.

İran sigortacılık sektörünün üst yönetim ve denetim makamı sayılan merkez sigorta kurumunun yapısına bakıldığında, kurum yönetiminin tamamen devlet tarafından yürütüldüğü anlaşılır. Bu durum, çoğu zaman dolaylı şekilde ilgili yasaların uygulamasında idari ve siyasi etkileri arttırmakta ve denetim olanağını zaafa uğratmaktadır. Bu kurum, gerçi doğrudan doğruya devlet kuruluşlarına ve bakanlıklara organik olarak bağlı değilse de, dolaylı olarak yapısal mahiyette kamusal niteliktedir. Çünkü kurumun asli üyelerinin çoğu veya tamamı bakanlıklardan oluşmaktadır. Nitekim bu kurumda, sigortacıların veya sivil meslek veya uzman kuruluşların her hangi etkin bir rolü bulunmamaktadır. Böylece, İran sigorta hukukunda sigorta şirketlerinin kuruluş yapısını ve faaliyet düzenini serbest piyasa koşullarına göre ayarlanması, uluslararası ekonomi ve ticari girişimciliğe elverişli hale getirilmesi ve rekabetçi bir işletme niteliğini kazanması için yapısal hukuki reform kaçınılmazdır.

Yararlanan Kaynaklar:

Babayi, Irej: hukuk-I Bimeh, Tahran 2003

Destbaz, Hadi: Emtia, Gemi ve Uçak Sigortası, Tahran 1995

Hasani, Seyyid Mahmut: Hukuk-I Bimeh, Iran Sigorta Şirketi basımı, 2006

Kerimi, Ayet: Kulliyat-I Bimehe, altıncı baskı, Tahran 2003

Salihi, Janali Mahmut: Hukuk-I Bimeh, Iran Merkez Sigortası yayını, Tahran 2002

